

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. De misericordia Dei

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

alterum, sed quid quisque gessit, & quantum illius opera mereantur: Ergo tunc non exercet actum distributivæ justitiæ.

38 Respondeo concessâ Majori, negando Minorem: licet enim Deus, distribuendo sua bona naturalia, vel præmia creaturis, attendat ad conaturalem cujuslibet exigentiam, & ad debitam commensurationem meriti cum præmio (in quo, ut notat D. Thomas in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 1. quæstionc. 1. relucet aliquis modus, & quædam similitudo justitiæ commutativæ) hoc tamen non obstat, quin etiam ad comparativam proportionem respiciat: ut patet ex illo Matth. 25. *Dedit uni quinque talenta, alii duo, alii unum: unicuique secundum virtutem suam.* Ubi manifestè fit distributio talentorum, comparativè ad dignitatem & proportionem diversorum.

39 Ratio etiam id suadet: Id enim quod Deus præcipuè intendit, distribuendo præmia justis, & singulis rebus perfectiones conaturaliter debitas largiendo, ut igni calorem, Soli lucem &c. est decor ac pulchritudo universi, quæ non solum in perfectione & bonitate absoluta rerum, sed etiam in ordine & proportione creaturarum ad invicem, consistit, sicut perfectio musicæ requirit diversitatem, & proportionem tonorum: Ergo in creatione mundi, justitia distributiva non solum attendit ad proportionem absolutam rerum, sed etiam ad proportionem geometricam, & comparativam unius creaturæ ad aliam. Unde Augustinus lib. 5. de Genesi ad litteram cap. 22. dicit, quod à Deo est omnis mensurarum modus, omnis paritas numerorum, & omnis ordo ponderum. Et olim Platonicæ dicebant, quod Deus Arithmetica, Geometria, & Musica, mundum condidit: nam per Arithmetica omnia ordinavit, per Geometriam figuravit, & per Musicam proportionavit. Sicut ut loquitur Scriptura: *Omnia in numero, pondere, & mensura fecit.* Numerus ad Arithmetica, pondus ad Musicam, mensura ad Geometriam spectat.

40 Objicies ultimò contra tertiam conclusionem. Licet Deus in punitione peccatorum servet debitam proportionem & æqualitatem inter pœnam & culpam, ea tamen non punit ex debito legali & rigoroso, sed solum ex quadam decencia morali; quia potest illa non punire, & remittere, seu indulgere; sicut de facto ea sæpe remittit peccatoribus absq. ulla pœna: Ergo punio peccatorum non potest esse in Deo vera & stricta justitia, sed solum justitia quædam imperfecta, & pars potentialis justitiæ. Consequentia videtur manifesta, quia, ut supra retulimus ex D. Thoma 2. 2. quæst. 80. art. 5. dupliciter aliqua virtus à ratione strictæ justitiæ deficit. Uno quidem modo, in quantum à ratione æqualis; alio modo, in quantum deficit à ratione stricti debiti: Ergo si justitia vindicativa in Deo deficiat à ratione stricti debiti, non erit vera & stricta justitia, sed pars potentialis illius.

41 Respondeo primò, quod de facto nunquam Deus remittit peccata sine plena & rigorosa satisfactione, quia aut ea punit in inferno, pœnâ æternâ, & infinitâ quantum ad durationem; vel ea remittit intuitu meritum Christi, qui se vadem & fidejussorem præstitit pro nobis, & Deo satisfecit de toto rigore justitiæ, ut in Tractatu de Incarnatione dicemus.

42 Respondeo secundò, Dato quod Deus sine ulla satisfactione remitteret peccata, sicut potest de potentia absoluta; nihilominus quando ea

punit, ex justitia & debito legali punit; quia ea punit juxta pœnam taxatam à lege justa, quæ in se statuit: *Pro mensura enim peccati, est & plagarum numerus, ut dicitur Deuteronomio 25. &c.* tamen quia hoc debitum legale, non est eripitum ab aliqua lege superiori, sed ipse sibi est lex, potest ex supremo dominio suo pœnas remittere, secundum quod decet bonitatem suam, quæ est omnium legum radix. Sicut etiam in humanis, Princeps supremus potest quandoque ob bonum publicum remittere pœnas & delicta. Solutio est D. Thomæ 2. 2. quæst. 67. art. 2. ubi ait: *Deus habet supremam potestatem judicandi, & ad ipsum pertinet quidquid contra aliquem peccatur. Et ideo liberum est ei pœnam remittere, præcipue cum peccato ex hoc pœna maxime debeatur quod est contra ipsum; non tamen remittit pœnam, nisi secundum quod decet suam bonitatem, quæ est omnium legum radix.* Idem docet Anselmus in Prologo capitulo his verbis: *Cum punis malos, justum est, quia cum meritis convenit, & cum parvis malis, justum est, quia bonitati condecens est.*

ARTICULUS II,

De misericordia Dei.

C FÆLIX & prudentissima Magdalena, quæ non unum, sed utrumque Domini pedem osculata est. Nam *Pedesisti* (inquit Bernardus) *sunt misericordia & judicium: quorum alterum sine altero, seculari, vel temeraria securitas est, vel desperatio judicanda.* Hunc prudenti consilio ammentes: *quæquam divinæ justitiæ pedem osculati sumus, ad osculum pedis misericordiæ accedimus, & divini hujus attributi considerationem, cum Angelico præceptore aggredimur, Unde sit*

§. I.

Vtrum Misericordia competat Deo formaliter?

D PRO resolutione hujus difficultatis, quantum vel parvam habet controversiam inter Theologos: observandum est ex D. Thomæ hic art. 3. & 2. 2. quæst. 30. art. 3. in corp. Misericordiam prout in nobis reperitur, duo includere: unum de formali, & alterum de materiali. De formali enim dicit actum seu affectum voluntatis, quo quis exoptat, & intendit sublevare alienam miseriam: Qui affectus, si sit potens & efficaciæ, de facto eam removel, & expellit à subiecto in quo reperitur. De materiali vero includit quemdam motum appetitûs sensitivi, quo aliquis de malo alterius tristatur, & illi per affectum condoleat, & compatitur. Unde, ut notat S. Thomas hic art. 3. *Misericors dicitur aliquis, quod habens miserum cor; quia scilicet afficitur ex miseria alterius per tristitiam, ac si esset ejus propria miseria.* Hoc præsupposito.

Dico primò: misericordiam esse in Deo, sicut in eo quantum ad effectum subveniendi alienæ miseriæ.

Probatur conclusio egregio discursu D. Thomæ hic art. 3. ubi ait: *Quod defectus non tolluntur nisi per alicujus bonitatis perfectionem: prima autem origo bonitatis Deus est: Ergo misericordia Deo perfectissimè competit, saltem quantum ad hoc quod est removere defectus & miserias à rebus. Quod ibidem magis declarat, observando quod elargiri perfectiones rebus, perimit,*

Disp. 4. art. 4.

ad bonitatem divinam, & ad justitiam, & ad liberalitatem, & misericordiam: tamen secundum aliam, & aliam rationem. Communicatio enim perfectionum absolute considerata, pertinet ad bonitatem, sed in quantum perfectiones rebus à Deo dantur. Sed in quantum earum proportionem, pertinet ad justitiam. In quantum vero non tribuit rebus perfectionem, sed solum propter suam, propter acritatem suam, sed solum propter suam bonitatem, pertinet ad liberalitatem. In quantum vero perfectiones datae rebus à Deo, omnem defectum expulsi, pertinent ad misericordiam. Unde D. Bernardus serm. 1. super salve Regina: Misericordia Dei (inquit) primordialis ipsa causa omnium est, & universalis causa eorum.

45 Dico secundò: misericordia, ut dicit affectum subveniendi alienae miseriae, reperitur in Deo formaliter: non tamen ut est motus appetitus sensitivi, quo quis de alieno malo tristet.

Prima pars conclusionis probatur: Hic affectus sublevandi alienam miseriae, qui non est passio, sed simplex voluntatis actus, nullum in se includit imperfectionem, & non ad aliam quam ad misericordiam quae est virtus, spectat: ut colligitur ex D. Thomae h. c. 3. & 2. 2. quæst. 30. art. 3. ad 4. & quæst. 31. art. 1. ad 3. Ergo misericordia, ut dicit talem affectum, reperitur in Deo formaliter.

Ad d. quod effectus subveniendi alienae miseriae, ex affectu voluntatis procedit: Ergo si misericordia Deo tribuitur secundum effectum, debet etiam in illo admitti secundum affectum, non quidem passionis, vel appetitus sensitivi, quia quod est sensibile, longè abest à Deo, sed voluntatis, quo vult nostram sublevare miseriae. Unde Augustinus lib. 2. ad Simplicium quæst. 2. De misericordia si auferas compassionem, ita ut remaneat tranquilla bonitas subveniendi, & miseria liberandi, insinuatur divina misericordia quasi quæque cognitio. Et lib. 1. contra adversarium legis: Deus zelat sine amore, irascitur sine perturbatione, & miseretur sine ullo dolore. Ex quo sufficienter probata manet secunda pars conclusionis.

S. II.

Corollaria notatu digna.

46 Dicitur inferes primò, misericordiam esse attributum maxime proprium & connaturale Deo. Quia cum Deus sit summum & infinitum bonum, est maxime sui diffusivus & communicativus, & maxime cupit per communicationem suae bonitatis, & suorum donorum, tum naturalium quam supernaturalium distributionem, tollere miseriae & defectus à rebus, & præcipuè à creaturis rationalibus. Unde D. Bernardus serm. 5. de natali Christi sapienter observat, quod Deus in Scriptura, misericordiarum, non verò iudiciorum, vel ultionum pater appellatur: quia, ut canit Ecclesia, Illi proprium est misereri semper & parcere. Et quia miserandi causam & originem sumit ex proprio: iudicandi vero vel ulciscendi, magis ex nostro. Nec solum patet misericordiarum est Deus, sed etiam mater, ut notat Chrysostomus in orat. de Sancto Philo. Nam quemadmodum parturientes cupit enutrire, ita ille cupit effundere suam misericordiam, quae illi non minus est naturalis, quam calorigni, & lux Soli. Unde Dionysius: Sicut Sol

Tom. I.

A noster, non cogitatione, aut voluntate, sed eo ipso quod est, omnia illustrat quae ejus lumen pro modo suo capere possunt: sic etiam ipsum bonum, scilicet Deus, omnibus pro eorum captu, totius bonitatis radios emittit.

Notant etiam Scripturae Interpretes, quod in 47 Genesi ubi dicitur, quod Deus spiravit in faciem hominis spiraculum vitae, in lingua Hebraico ponitur verbum נָפַח Napach, quod significat respirare, seu flatum emittere: ut per hoc significetur, tam naturale esse Deo misereri, & benefacere, quam homini respirare. Unde Psal. 108, ait Propheta Regius: Fac mecum propter nomen tuum. Quid est fac mecum: Cur nihil aliud addit? Ut scilicet intelligeremus, quod adeo propria & naturalis est Deo misericordia, ut Deo idem sit facere, ac misericordiam exercere. Quare Euthimius appellat Deum: infinitum quoddam misericordiae Pelagus, in quo qui se mergit, non obruitur, sed salvatur; obruitur verò qui non se immergit.

Inferes secundò, quod licet attributum misericordiae ad voluntatem pertineat, præsupponit tamen omnipotentiam, & in ea fundatur, & veluti radicatur. Ratio est, quia misericordia est attributum non solum affectivum, sed etiam effectivum; nec solum dicit affectum voluntatis, quo Deus vult alienam subvenire miseriae, sed etiam virtutem & potentiam, quae potest tollere miseriae & defectus à rebus: Ergo divina misericordia includit, vel saltem supponit ejus omnipotentiam, & in ea fundatur. Unde Sapientiae dicitur: Misereris omnium, quia omnia potes. Et Psalmo 61. dicit Propheta: Semel locutus est Deus, duo hac audivi, quia potestas tibi est, & tibi Domine misericordia. Quasi diceret: id est tibi misericordia, quia potestate & omnipotentia præstas. Et Apostolus ad Roman. 9. Deus volens ostendere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae aperta in interitum.

His etiam consonant verba Ecclesiae, quae in quadam oratione sic loquitur: Deus qui omnipotentiam tuam, parcendo maxime, & miserendo manifestas. Cujus dicti tres egregias rationes assignat S. Thomas infra quæst. 25. art. 3. ad 3. ubi ait: Dei omnipotentia ostenditur maxime in parcendo & miserendo; quia per hoc ostenditur Deum habere summam potestatem, quod libere peccata dimittit: ejus enim qui superioris lege stringitur, non est libere peccata condonare. Vel quia parcendo hominibus & miserendo, perducit eos ad participationem infiniti boni, qui est ultimus effectus divinae virtutis. Vel quia effectus divinae misericordiae est fundamentum omnium divinorum operum: nihil enim debetur alicui, nisi propter id quod est datum ei à Deo, non debitum: in hoc autem maxime divina omnipotentia manifestatur, quod ad ipsum pertinet prima institutio omnium bonorum.

E Inferes tertio, misericordiam in Deo, non solum includere omnipotentiam & virtutem infinitam, sed etiam omnem perfectionem simpliciter simplicem, & rationem actus purissimi & perfectissimi.

Hoc corollarium egregie explicat Cajetanus 2. 2. quæst. 30. art. 4. his verbis: Ex actu ejus apparet quod misericordia in seipsa exigit immunitatem à miseria. Nam si distinguamus misericordiam, in misericordiam simpliciter, & misericordiam respectu talis vel talis miseriae: inveniemus quod quæ ratione misericordiae respectu talis miseriae, pura paupertatis, immunitas est ut sic à paupertate; quia ad ipsam spectat dando sublevare pau-

re paupertatem: eadem ratione misericordia simplici-
ter & absolute libera est à miseria, quia ejus est suble-
vare à miseria, non hac vel illa. Et quoniam omnis
potentialitas, miseria quaedam est, propter quod omnem
creaturam miseria alicui subjectam esse aliquo modo o-
porteret; consequens est ut misericordia secundum se exi-
gat in seipsa superioritatem talem ac tantam, ut actus
purus sit, ut summa natura sit, ut Deus sit: & propter
ea Deo proprium ponitur miseri, & ejus omnipoten-
tiam, qua super ejus actualitate fundatur, manife-
stare.

50 Inferes quartò, misericordiam Dei esse im-
mensam, & ubique diffusam, nullisque locorum
spatiis, aut temporum intervallis conclusam.
Nulla enim est creatura in mundo, à qua ali-
quem defectum & miseriam Deus non expellat,
per aliquam suæ bonitatis perfectionem & par-
ticipacionem. Unde misericordiâ Dei terra ple-
na esse dicitur à Propheta. Quia enim (inquit

in Pf. Augustinus) in terra abundat miseria hominis, ibi

32. etiam superabundat misericordia Dei. At si terra ple-
na est divina misericordiâ, numquid eâ cœlum
vacabit, ubi nulla est miseria? Abiit: ut enim ele-
gantèr profequitur idem S. Doctor: Omnia indig-
ent Domino, & misera & felicia: sine illo miseri non
sublevantur, sine illo felix non regitur. Sed quod

magis mirum est ac stupendum, eadem miseri-
cordia in inferiores etiam terræ partes descen-
dit, & ipsum etiam infernum, à quo longè ab-
esse videtur, pervagatur: quia ibi punit citra
condignum, ut notat idem Augustinus term. 6.
ad fratres in Eremo, his verbis: Iustus & injustis,
beatis & damnatis; misericordiam cum justitia sem-
per agit omnipotens Deus: Beatis enim dat gloriam
quam non merentur habere, quibuscumque bonis com-
missis; & malis dat poenam quam majorem meren-
tur habere de malis commissis. Unde ipsi etiam
damnati dicere possunt: Misericordia Domini,
quia non sumus consumpti.

Thron 3. quia non sumus consumpti.

51 In hujus rei typum, & ad declarandam divi-
ne misericordiae magnitudinem, & extensionem,
Ezechielis 1. divinae misericordiae thronus dicitur
esse positus supra firmamentum. Duo enim
habet firmamentum, unum quod sit primum
subjectum in quo tempus existit; est enim tem-
pus mensura primi & regulatissimi motus, qua-
lis est motus firmamenti, sive primi mobilis, ut
docent Philosophi. Alterum est quod universa
loca complectitur, eaque omnia transcendit. E-
gregie ergo divinae misericordiae thronus super
firmamentum describitur, quia divina miseri-
cordia nullo circumscriptur tempore, sed ab æ-
terno, & usque in æternum se extendit super ti-
mentes eum, ut dicit Propheta, & nullo coar-
ctatur loco, sed ubique diffunditur, & ad omnes
mundi partes se extendit.

52 Addit D. Joannes in Apocalypsi, immensum
illum divinae misericordiae thronum esse Iride
circundatum, & ejus aspectum similem visioni

Apoc. 4. ejus similis visioni Smaragdinae. Iris est divinae cle-
mentiae signum, ut dicitur Genes. 9. & sicut in
Iride varii colores videntur, itaque pulcherrimi;
ita Dei misericordia multiplex nobis apparet,
juxta illud Prophetae, misericordia tua multa Do-
mine De quo videri potest D. Bernardus term. 2.
de septem panibus. Dicitur etiam similis visioni
Smaragdinae, quia sicut nullius coloris aspectus
jucundior est, quam aspectus Smaragdi, qui vi-
viditate sua oculorum lassitudinem recreat; sic
etiam nullius attributi divini consideratio, ita

A mentem hominis exhilarat, ac demulcet, sicut
divinae misericordiae contemplatio. Unde Au-
gustinus loco supra citato, in hujus divini attri-
buti laudes totus effusus, exclamat: Quid Christi
incarnavit, nisi misericordia? Quid eum subjector
stra miseria, nisi sola clementia? O beata misericordia
qua sola commercium nostrae salutis agnovit. Sola enim
misericordia ad Deum dirigit hominem: sola ad Deum
deducit hominem, sola Deum deducit ad hominem. Haec
est sola mediatrix adversos consolans, haec disjunctos co-
pular, haec sola Deum humilians, nos sublimat. O quam
pia fuit Dei descensio, ut nostra esset gloriosa assump-
tio! O grandis & infinita misericordia! tu sola per-
trahere Deum de caelo ad terram, & nos de caelo
ad regnum erigere. O magnum misericordiae vinculum,
quo Deus ligari voluit & potuit, & homo ligatus vin-
cula iniquitatis dirumpit! Accedamus ergo cum fide-
cia, inquit Apostolus, ad thronum misericordiae.
Curramus (addit Bernardus) in odorem un-
guentorum israhel; curramus ad oleum de oliva spi-
ciosa in campis expressum, nulla infectum amaritu-
dine, nulla substantiarum amaritudine; ad oleum quod
super ceteros enatat liquores, ad misericordiam
qua superat omnipotentiam.

C Inferes ultimò, mysterium Incarnationis fu-
isse necessarium ad aliquod divinae misericordiae
complementum. Duplex enim est misericordiae
actus, ut supra annotavimus. Alter repellere mis-
eriam, alter ex aliena tristari miseria, & alterius
compati ærumnis. Primus quidem Deo com-
petebat ratione suæ bonitatis & omnipotentiae.
Secundus verò divinae adverbatur natura, ut
supra ostensum est. Unde ut ex utroque actus
Dei completeretur misericordia, & ut posset com-
pati infirmitatibus nostris, voluit nostram assu-
mere naturam, & ut loquitur Apostolus: Dedit
per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret.
Unde Chrylogos: Christus venit suscipere infir-
mitates nostras, & suas nobis conferre virtutes: huma-
na querere, praestare divina: accipere injurias, reddere
dignitates; quia medicus qui non fert infirmitates, co-
rrire nescit. Quare possumus Tertullianum senten-
tiam, pie, & ad rem presentem aptissime, immu-
tare. Sicut enim ante Incarnationis mysterium,
Deus ex nostro justus, ex suo misericors dici po-
terat, ut loquitur ille Auctor lib. 2. contra Mac-
cionem. Ita & post ineffabile illud divinae mis-
ericordiae sacramentum, ex nobis non solum ju-
stus, sed etiam misericors dici potest. Ex hoc
enim quod humanam naturam suscepit, & ad ho-
mines se inclinavit, splendidius enituit divina
misericordia, & ex utero virginali cum illo-
gressa est: juxta illud Job 31. Ab infantia mea com-
crevit miseratio, & ex utero matris meae egressa est.

E Et ideo Beata Virgo, mater vocata est, non Dei-
tatis, sed misericordiae, quia ut ait Andreas Je-
rosolymitanus: Dei filius suapte natura clementis, in
utero virginali, ceu natura officina, in qua ad imita-
tionem mirabiliter seipsum conclusit, humanita-
tis studiosus fuit.